

Opcat-inspektion av Polismyndigheten, polisregion Bergslagen, arresten Karlskoga, den 7 augusti 2019

JO:s uttalande i korthet: I samband med inspektionen av arresten Karlskoga skedde även inspektioner av arresterna Arvika och Kristinehamn. I anslutning till protokollet från inspektionen av arresten Arvika finns uttalanden från JO som även berör arresten Karlskoga (se dnr O 47-2019).

Inspektionens genomförande

På uppdrag av dåvarande JO Cecilia Renfors genomförde biträdande enhetschefen Karl Lorentzon tillsammans med föredragandena Eva Fridén (protokollförare) och Simon Törnvall den 7 augusti 2019 en förannmäld inspektion av Polismyndigheten, polisregion Bergslagen, arresten Karlskoga.

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av AA. Därefter förevisades arrestlokalen och rastgården. Vissa miljöer fotograferades. JO:s medarbetare samtalade med en arrestvakt och ett stationsbefäl i Örebro. Samtalet med stationsbefälet genomfördes per videolänk. En översiktlig granskning gjordes av omhändertagande- och arrestantblad, tillsynsblad, avviseringsblad, blanketter för säkerhetsbedömningar och förmansprövning på distans. Inspektionen avslutades med en genomgång där JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid genomgången deltog AA.

Den 6 augusti 2019 inspekterades även arresten Arvika och den 8 augusti 2019 arresten Kristinehamn (se JO:s protokoll i dnr O 47-2019 och O 49-2019).

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Denna verksamhet har under 2019 ett fokus på transporter av frihetsberövade.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I

Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Uttalande av JO Per Lennerbrant med anledning av inspektionen

Protokollet från inspektionen av arresten Arvika innehåller uttalanden av JO Per Lennerbrant som även berör arresten Karlskoga.

lakttagelser och upplysningar vid inspektionen

Allmänt om lokalpolisområde Karlskoga

Polisregion Bergslagen består av polisområdena Värmland, Örebro och Dalarna. Lokalpolisområdet Karlskoga omfattar, förutom Karlskoga kommun, även Degerfors och Hällefors kommuner och ingår i polisområde Örebro.

Organisation

Arresten ligger i polishuset i Karlskoga och har fem tillnyktringsceller och fem anhållningsceller. Den är öppen regelbundet varje helg kl. 22–06 och vid behov. Förutom omhändertagna för berusning placeras även misstänkta för brott där. När en person anhålls transporteras han eller hon till arresten Örebro. Gripna är alltså insatta i arresten under som mest några timmar. När arresten Karlskoga är stängd transporteras alla omhändertagna för berusning, gripna och anhållna till arresten Örebro av en polispatrull.

Under inspektionen fanns det inte någon frihetsberövad intagen i arresten.

Det finns inte någon tillnyktringsenhet i Karlskoga.

Polismyndighetens handbok för arrestverksamheten (PM 2017:63) gäller för verksamheten i arresten. Det finns också kompletterande lokala skriftliga rutiner ("Rutiner för arrestvakter i Örebro"). I dem finns information om bl.a. intagning av frihetsberövade, tillsyn och försättande på fri fot.

Bemanning och kompetens

Arresten bemannas av drygt tio timanställda arrestvakter som kan anlitas för tjänstgöring. Ungefär hälften av arrestvakterna tjänstgör regelbundet. En av arrestvakterna upprättar tjänstgöringsschema. När det därutöver finns behov av att öppna arresten kontaktar gruppbefälet arrestvakter för tjänstgöring. Arrestvakterna tjänstgör i par och ensamarbete förekommer inte. Den polispatrull som fört den frihetsberövade till arresten bemannar arresten till dess arrestvakterna anländer.

I samband med att arrestvakterna anställdes fick de en flerdagarsutbildning som omfattade bl.a. lagar, regler och rutiner, akutsjukvård och självskydd. Därefter fick de gå bredvid två kollegor i några dagar. I samtal med en arrestvakt kom det fram att han var nöjd med utbildningen, men att han därefter inte hade fått någon fortbildning. Han framhöll att det vore bra att få träna i fingerade arbets-situationer eftersom han då skulle komma ihåg de teoretiska kunskaperna bättre.

I protokollet från Polismyndighetens egenkontroll inom polisområde Örebro 2016 anges bl.a. som förslag att arrestvakter bör genomgå grundutbildning och fortbildning i arresten Örebro för att samtliga arrestvakter inom polisområdet ska erhålla likvärdig kompetens.

Den fysiska miljön m.m.

Arrestlokalen är belägen på gatuplan i polishuset. De frihetsberövade tas in genom ett garage som leder till det utrymme där inskrivningen genomförs. En plexiglasvägg är uppsatt mellan bänken där den frihetsberövade placeras och skrivbordet där polisen sitter och skriver in personen i arresten. Åtta celler finns i en anslutande korridor som också innehåller toalett- och duschutrymmen samt förråd. Toalettstolarna är av porslin. I änden av den korridoren ligger ytterligare en korridor i vinkel. Genom en dörr i den korridoren kommer man ut på rastgården. I ytterligare en anslutande korridor finns två celler. Inskrivningsutrymmet och den anslutande korridoren är kameraövervakade. Tillnyktringscellerna är utrustade med en madrass på golvet, vattenautomat och signalanordning. Fyra anhållningsceller är normalutrustade med bl.a. en väggfast brits, bord och sittplats. En anhållningscell är utrustad med enbart en väggfast brits och madrass. Det finns ett ca tre cm stort utrymme mellan britsen och väggen. Det finns också ett utrymme mellan hyllplanet under bordet och väggen. Mellan pallen och golvet finns ett ca 30 cm stort utrymme. Fönstren i alla celler har persiennerna helt vinklade och det saknas möjligheter att reglera inflödet av dagsljus i cellerna.

Utrymmen för toalett och dusch saknar larmanordning och låses från utsidan. När en frihetsberövad använder toalett/dusch befinner sig arrestvakterna i direkt anslutning i korridoren.

Arrestens rastgård är drygt 15 kvm och vetter mot en gräsyta och parkeringsplats som allmänheten har tillträde till. Rastgårdens ena långsida består av relativt tätt placerade lodräta bjälkar och ett nät. Utformningen medför att det är möjligt att iaktta omgivningarna. Rastgården är försedd med ett frostat plasttak som inte gör det möjligt att se himlen. JO:s medarbetare noterade att inflödet av frisk luft är relativt bra men att inflödet av dagsljus är begränsat. Vidare noterades att det inte är möjligt att utifrån se den som befinner sig på rastgården. Eftersom rastgården saknar kameraövervakning lämnas den frihetsberövade aldrig ensam där.

Arrestlokalen gav ett slitet intryck, men upplevdes av JO:s medarbetare som ren och välhållen.

Förmansprövning på distans

Polisstationen i Karlskoga saknar stationsbefäl. Det är stationsbefälet i Örebro som ansvarar för förmansprövning av frihetsberövade som tas in i någon av arresterna i polisområde Örebro. Förmansprövningen genomförs vanligtvis per telefon. I arresten Karlskoga är bl.a. utrymmet för inskrivningen kameraövervakad och bilderna förs över till regionala ledningscentralen (RLC) i Örebro. I

samtal som JO:s medarbetare hade med ett stationsbefäl kom det fram att han kan se arrestens inskrivningsutrymme i en monitor i sitt tjänsterum, och därmed se personen som han ska bedöma för insättning i arresten. Däremot talar han i regel inte direkt med den frihetsberövade. Det finns ingen skriftlig lokal rutin för förmansprövning på distans. Blanketten förmansprövning på distans (PM 255.1) fylls i av stationsbefälet i Örebro och förvaras där.

I princip alla de ärenden som JO:s medarbetare granskade uppmärksammades att det saknades en komplett ifylld blankett för förmansprövning på distans. Däremot var frågan om förmansprövningar hade skett på distans som regel angivet på omhändertagandebladen för berusade (PM 101.1 2019-05-22/11). Det är därmed möjligt att utifrån dokumentationen avgöra om det hade skett en sådan prövning. Däremot är det inte möjligt att få uppgift om vem som fattat beslut om insättning i arresten.

Ankomsten till arresten

Den polispatrull som fört in den frihetsberövade i arresten kontaktar stationsbefälet i Örebro för beslut om insättning. När beslutet är fattat genomför patrullen avvistering av den frihetsberövade. Avvisiteringen dokumenteras på en utskrivna blankett. Om arrestvakterna finns på plats biträder de poliserna. Är personen omhändertagen för tillnyktring sker dokumentationen på ett omhändertagandeblad. Är personen misstänkt för brott sker dokumentationen i ärendehanteringssystemet Durtvå.

Blanketten Säkerhetsbedömning avseende intagna i polisarrest (PM 253.1) fylls i av polispatrullen i Karlskoga och därefter går stationsbefälet tillsammans med polispatrullen igenom tillsynsfrekvens.

För omhändertagna för berusning fyller patrullen i omhändertagandebladet. Därefter faxas ifyllda blanketter om säkerhetsbedömning och omhändertagandeblad till stationsbefälet i Örebro. I samband med att den intagne släpps skickas omhändertagandebladet och säkerhetsbedömningen ytterligare en gång till stationsbefälet i Örebro, tillsammans med det ifyllda tillsynsbladet och blankett för avvistering. Samtliga handlingar som kommer in till Örebro sätts in i en pärm och sparas tillsammans med blanketten för förmansprövning på distans. Alla handlingar som faxats till stationsbefälet i Örebro sparas också i pärmar i Karlskoga.

För gripna och anhållna fyller polispatrullen inte i något arrestantblad utan de arbetar direkt i ärendehanteringssystemet Durtvå och fyller där i protokollet över frihetsberövandet. I samband med att den frihetsberövade lämnar arresten sätts protokollet, ifyllda blanketter för säkerhetsbedömning, tillsynsblad och avvistering in i en pärm i arresten Karlskoga.

JO:s medarbetare noterade att man använt olika versioner av polismyndighetens blankett Avvisitering.

I samtal med stationsbefälet kom det fram att han anser att systemet för dokumentation behöver ses över. Det finns för närvarande många blanketter som ska fyllas i och de överlappar delvis varandra. För varje blankett som ska fyllas i ökar samtidigt risken för att det uppstår felaktigheter. Det vore bättre om det fanns en elektronisk arrestliggare, eftersom det då skulle gå att se vad som har dokumenteras direkt efter det att texten sparats. Det pågår ett arbete med att ta fram en sådan för i första hand omhändertagna för berusning.

Tillsyn m.m.

Omhändertagna för berusning får i normalfallet tillsyn var femtonde minut. Detsamma gäller gripna. Personer som är anhållna får i normalfallet tillsyn en gång i timmen.

I de lokala skriftliga rutinerna för arresten Karlskoga beskrivs hur tillsynen ska utföras och vad som ska dokumenteras. Vid samtal med en arrestvakt kom det fram att han genom fönstret i celldörren kontrollerar att personen andas, och om den intagne är vaken eller sover samt vilken sida som denne ligger på. Om det behövs öppnar han dörren och går in i cellen för att kontrollera den intagnes status.

JO:s medarbetare noterade att vid tillsynen används ett lokalt tillsynsblad för arresten Karlskoga. Till skillnad från det nationellt framtagna tillsynsbladet har det lokalt framtagna bladet ett större utrymme för att anteckna den intagnes kroppsposition och mående.

Omhändertagna för berusning

I Rutiner för arrestvakter i Örebro (lokala rutiner för arrestavdelningarna Örebro, Lindesberg och Karlskoga) anges bl.a. följande:

En LOB får enligt lag inte vara frihetsberövad längre än 8 timmar. Någon undre gräns för frihetsberövandets varaktighet finns inte i lagen, dock använder vi 5 timmar som standard. Det är alltid SB som tar beslut om när personen ska frisläppas. Bedömningen görs genom löpande kontakt mellan SB och arrestvakterna om hur personen tillnyktrar/beter sig/mår.

I samtal med ett stationsbefäl kom det fram att det är arrestvakterna som tar kontakt med honom när de anser att personen är nykter. Han är lyhörd för deras bedömning, men vid något enstaka tillfälle har han bedömt att en person behöver omhändertas längre tid. En sådan notering kan göras på blanketten för förmansprövning på distans. Oftast dokumenteras det inte. Fem timmar som anges i den lokala rutinen är ett exempel och ger information om ungefärlig tid innan en person som omhändertagits för berusning kan släppas. Den omhändertagnes berusningsgrad ska kontrolleras fortlöpande.

I samtal med en arrestvakt kom det fram att arrestvakterna har en whiteboard-tavla där alla omhändertagna för tillnyktring antecknas med cell- och ärendenummer. På tavlan finns också utrymme att ange tiderna för insättning och när det har gått fem respektive åtta timmar. Efter fem timmar går arrestvakterna in och kontrollerar den intagne. Har den intagne inte nyktrat till,

gör de en ny kontroll innan det har gått åtta timmar. Därefter kontaktar de stationsbefälet för ett beslut om att släppa ut den omhändertagne. Arrestvakten framhöll att personerna är omhändertagna enligt en vårdlag och att han kan kontakta stationsbefälet när som helst efter omhändertagandet för en bedömning om att släppa ut denne.

Vid granskning av handlingar konstaterade JO:s medarbetare att flera omhändertagna för berusning hade släppts både före och efter fem timmars omhändertagande.

Information om rättigheter m.m.

JO:s medarbetare noterade under granskningen av dokumentationen att Polismyndighetens blankett Dokumentation av information som regel inte hade använts. På det lokalt framtagna tillsynsbladet för arresten Karlskoga finns också uppgifter som kan fyllas i om informationsblad, underrättelse till närstående och till ambassad har lämnats. För samtliga uppgifter kan bl.a. datum och signatur fyllas i av den som lämnat informationen. Vid granskningen av tillsynsbladen noterades att uppgifterna var ofullständigt ifyllda och i vissa fall inte alls ifyllda. I flera ärenden framgick det varken av de granskade tillsynsbladen eller av övrig dokumentation om de intagna hade fått information om sina rättigheter.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för iakttagelser m.m. under inspektionen. I samtalet med stf. arrestförståndaren kom huvudsakligen följande fram.

Bemanning och kompetens

Efter den grundläggande utbildning som arrestvakterna får vid anställningens början sker inte några regelbundna fortbildningsinsatser. Däremot har det genomförts ett arbetsplatsmöte för ca ett år sedan som handlade om självskydd, hjärt- och lungräddning samt sjukvård. För timanställd personal finns det ingen skyldighet att erbjuda arbetsplatsmöten, men det vore rimligt med ca två sådana träffar per år. Det är dock en fråga om kostnader.

En arrestvakt måste arbeta minst fyra gånger under ett halvår för att även fortsättningsvis få tjänstgöra i arresten. Den som inte har tjänstgjort i den omfattningen behöver eventuellt en kompletterande utbildning för att åter bli aktuell för tjänstgöring. Det kan handla om att arrestvakten går bredvid två kollegor för att lära sig rutinerna.

En kommande nationell arrestvaksutbildning kommer att bli omfattande och ske på en ort långt ifrån Karlskoga. Den stf. arrestföreståndaren befarade att arrestvakter från mindre arrester såsom Karlskoga inte kommer kunna genomföra utbildningen. Det är nämligen inte sannolikt att någon vill ta ledigt från sitt ordinarie arbete för att genomgå en utbildning för en ersättning om 130 kr per timme.

Förmansprövning på distans

Det är endast stationsbefälet i Örebro som får besluta om insättning i arresterna i polisområde Örebro. Rutinen innebär att blanketten förmansprövning på distans fylls i av stationsbefälet i Örebro och sparas där, tillsammans med övrig dokumentation som faxas från arresten Karlskoga. Därmed finns större delen av arresten Karlskogas "arrestliggaren" i Örebro. JO:s medarbetare konstaterade att hanteringen av dokumentationen gör det svårare att följa ett ärende.

Den stf. arrestföreståndaren uppgav att han har förhoppningar om att den digitala arrestliggaren kommer att underlätta dokumentationen i ärenden som avser omhändertagna för berusning.

Säkerhetsbedömningar

JO:s medarbetare framhöll att i det granskade materialet var blanketterna för säkerhetsbedömning i de flesta fall korrekt ifyllda. I några ärenden noterades att en gammal version av blanketten för säkerhetsbedömning hade använts. I ett ärende saknades blanketten för säkerhetsbedömning helt. I ett annat ärende fanns både den nya och den gamla versionen av blanketten ifyllda och med olika uppgifter om vem som hade genomfört bedömningen.

Enligt stf. arrestföreståndaren kommer gamla blanketter för säkerhetsbedömning att ersättas med den nyaste versionen. Han uppgav vidare att det kan stämma att det inte finns en upprättad säkerhetsbedömningsblankett för en person som var insatt under en kortare tid i arresten. Däremot fanns uppgifter om sjukdomar m.m. dokumenterade i blanketten för förmansprövning på distans hos stationsbefälet i Örebro. I ärendet med två olika säkerhetsbedömningar uppgav den stf. arrestföreståndaren att den andra säkerhetsbedömningen hade upprättats när det kommit fram att den intagne hade en annan identitet.

Tillsyn

Det allmänna intrycket enligt JO:s medarbetare är att tillsynen utförts i enlighet med beslutad tillsynsfrekvens och att den har dokumenterats väl på tillsynsbladet. Den stf. arrestföreståndaren kände inte till det centralt framtagna tillsynsbladet.

Den stf. arrestföreståndaren uppgav att omhändertagna för berusning i arresten som regel inte får någon filt på grund av att det bl.a. försvårar tillsynen av dem. Det är dock möjligt att frångå detta och ge den omhändertagne en filt om det bedöms lämpligt av säkerhetsskäl.

Omhändertagna för berusning

Eftersom det inte finns någon nedre gräns för frihetsberövandets varaktighet i lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. konstaterade den stf. arrestföreståndaren att den skrivning som finns i de skriftliga lokala rutinerna om en standard på fem timmar är olyckligt formulerad. Det ska ske en kontinuerlig prövning. Däremot ifrågasatte han om någon överhuvudtaget ska vara omhändertagen för tillnyktring om personen kan bli frisläppt efter två

timmar. Omhändertagna personer för tillnyktring borde i stället tas om hand av sjukvården.

Information om rättigheter

När det gäller information till omhändertagna för tillnyktring har den stf. arrestföreståndaren uppmärksammat att den inte har getts ut till samtliga omhändertagna. Det vore bra att sätta upp informationsbladet på cellväggen eftersom det finns intagna som inte vill ta emot bladet.

Den stf. arrestföreståndaren kände inte till blanketten för information som lämnats till frihetsberövade (PM 253.3). JO:s medarbetare framhöll att sådana uppgifter kan dokumenteras på det lokalt utformade tillsynsbladet. I vissa fall var dock dessa uppgifter ofullständigt ifyllda eller inte alls ifyllda.

Den stf. arrestföreståndaren noterade JO:s medarbetares iakttagelser, men hade förståelse för att tillsynsbladet inte fylls i ordentligt, eftersom polismännen i patrullen behöver komma snabbt ut igen efter att ha varit inne i arresten.

Vid protokollet

Eva Fridén

Justeras den 21/11-19

Karl Lorentzon

Uttalande av JO Per Lennerbrant med anledning av inspektionen

Jag har tagit del av protokollet. I protokollet från inspektionen av arresten Arvika gör jag uttalanden som även berör arresten Karlskoga.

2019-11-21

Per Lennerbrant